

SLOVENSKI POROČEVALEC

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENIJE

Ljubljana, sobota 2. decembra 1950

LETO XI, ŠT. 284 / POSAMEZNA STEVILKA 2 DIN

Večne spodbude Prešernove poezije

Ob priliki, ko praznujemo sto-petdesetletnico Prešernovega rojstva in premišljujemo o pomenu tega slavnostnega dogodka za nas Slovence, se nam nehote zastavi vprašanje, kakšen pomen imajo sploh pesniški jubileji v življenju naroda.

Zdi se mi, da si lahko pravilno odgovorimo na takšno vprašanje le takrat, če si najprej skušamo razjasniti vlogo pesnika v človeški skupnosti in si obuditi v zavest občutke in nagibe, ki večeje posameznega občana na poezijo in ki združeni dajejo podlago in merilo za presojo njene vrednosti.

Ali res ne bi bila poezija le »sladka norost« izbranih zamomavancev, služeca samo njihovem nagonu po izpovedi in želji, da v igri ritmov in melodij prestavljajo resničnost v svet upodobljene domišljije, če jim ne bi bila razen osebne lastna tudi splošnočloveška vrednost, če ne bi bila po skrivnostnih poteh združena z duševnostjo danega človeškega občestva in človeštva sploh, iz katere izvira in ki jo ob svoji vrnitvi napaja? Vkljub temu, da nastaja poezija pri pesniku tako rekoč sama od sebe po edinem ukazu njegove notranjosti, ki mu narekuje spreminjanje njegovih doživetij, spoznanj in hotenj v muzikalne skladbe prepletajočih se misli in podob, bi se vendar motili, če bi si vsebinsko in namen pesniškega ustvarjanja razlagali le iz osebne pesnikove življenjske izkušnje in volje. Celotno pesnikovo delo, poteka vsaka resnična poezija iz globin skupne človeške izkušnje, ki jo preizkusi že ob svojem rojstvu od vsega rodu pred njim in ki jo zaradi svoje stopnjevanje občutljivosti sprejema vsak hip življenja od svoje okolice. Zato sta tudi družbeni učinek in vrednost poezije prav v tem, da zaščotata večni potrebi človeka po čudežnih podobah svojih zmag in porazov, svojega življenjskega zapisa in svojega hrepenenja, ki naj mu pomagata v njegovem vsakdanjem prizadevanju, da premaga in obvlada resničnost.

In kakor ne razumejo vloge poezije tisti, ki ji napovedujejo konec kot preživetemu preostanku iz otroških časov človeštva, ker vidijo v njej samo nekakšno neobgledno izjavljanje neurejenih sil v človeku, ki jih razum se ni presiljal s svojo svetlobo, tako jo napačno presojajo tudi takšni, ki ji pripisujejo le pomen skladice po obedu, profinjene olepšave življenja ali pa kratkocasnega razvedrila za ure počitka, in nazadnje tudi tisti, ki ji puščajo veljavo le kot okincinami preobleki zgolj razumskih dogmaj in trenutnih praktičnih potreb. V najboljših svetlih in v najbolj temnih melodijah, ki jih izzbija svojim strunam, je pesnik prometejski spodbudilec človeka v njegovem večnem boju, uteleševalec njegovih najglobljih prizadevanj po zmagi nad slepimi silami življenja v naravi, v samem sebi in v družbi.

To pretežna večina ljudi pravilno čuti in veličina posameznega pesnika in njegov vpliv na človeško družbo sta tembolj priznana in tem trajnejša, v čim večji meri uteleša njeno skupno notranjost in njene skupne napore. Iz tega posebej izhajajo skupni napor izhaja na prvi vid nezamislivo resnica, da imajo neredko krhke stvaritve poezije naravnost premoški pomen: velik pesnik namreč pri upodabljanju obseže in uteleši tudi najrahljše začete prihodnosti, ki šele kalijo v naročju življenja, obenem ko s koreninami svojega ustvarjanja sega najdalj v preteklost.

Ob pesniških jubilejih, ki jih praznujejo narodi, torej ponosno slavijo v svojih pesnikih svoje lastne bolečine in radosti, spomin na svoje lastne stiske in svojo lastno voljo, ki jih kot posameznike in kot celoto

vodi pri uresničevanju človeškega napredka. In globoka hvaležnost, ki jih pri takšni priliki navdaja, temelji na priznanju, da jim prav pesnikovo delo v veliki večji meri, kot bi sicer sami mogli, omogoča zavestni in samostojni, obenem pa jim spreminja s stvojo odrešilno lepoto celo grenkobo bolečin in porazov v sladkost in v neugnano gibalno silo novega življenja.

Takšen ponos in takšna hvaležnost prevzema tudi nas Slovence ob vračajočem se jubileju Prešernovega rojstva, posebno še zato, ker jasno čutimo, da v njegovem delu močnejše kot v delu kateregakoli drugega našega pesnika doživljamo svoje bistvo kot ljudje in pripadniki svojega naroda, da črpano iz njega najgloblje spoznanje preteklosti, najrodovitejše spodbude za sedanjost in najzanesljivejše upe svoje prihodnosti.

Odveč bi bilo nadrobno dokazovati Prešernovo veličino, saj se o njej ujemajo vsa naša literarnozgodovinska in siceršnja pričevanja, in prav tako ni mogoče v par kratkih besedah naštetih vseh okoliščin, zaradi katerih pomeni njegova poezija najučinkovitejšo silo v naši kulturni zavesti; rad bi povedal le nekaj poglavitnih občutkov in misli, ki se mi porajajo ob njenem prebravanju in ki se mi zdi, da potrjujejo to resnico.

Prešeren je tisti, ki se že po svoji obliki, to je jeziku, najbolj trdno drži rodne zemlje in prav zaradi tega govori najbolj naravnost našemu srcu; iz vsake njegove besede diha naše tisočletno jezikovno izročilo, ki je bilo v dolgih, mračnih stoletjih edini plamen, ki je pričel o našem lastnem narodnem življenju in edina posoda naše človeške zavesti. Prešeren je znal naš jezik tako čisto zajeti, da zmeraj znova ostrmimo nad čudovito skladnostjo njegove poetične govornice z živim govorom našega ljudstva; ostal nam bo za zmeraj neovrgljivi vzgled, kako zraste najvišja poezija le iz nepogojnega spoštovanja naravnega jezikovnega izraza. On je dobro vedel, da sta oblika in vsebina umetnosti neločljivi in da sta od zvestobe naravnemu jezikovnemu izrazu odvisni tudi njena človeška vrednost in globina. Obenem pa, ko se je znal izogniti vsemu nedmcačemu, ponarejenemu jezikovnemu lepotečju, je dosegel tisto, kar velja le za redke primere popolne poezije, da namreč prehajajo njegovi verzi velikokrat v čisto melodijo in da zbuja v nas kakor prava plemenita godba že s samim zaporedjem svojih ritmov in barvo svojih glasov

najgloblje lepote občutke. Brez pretiravanja lahko rečemo, da nista moč in lepota slovenskega jezika, duhovna in umetniška sila, ki sta skriti v njem, nikjer tako posebej izraženi kakor v Prešernovi poeziji.

Nepogojni navezanosti Prešerna na rodni jezik ustreza njegova nemojma vera v narodovo prihodnost, njegova zavest in volja biti glasnik svojega takrat komaj predramljajočega se naroda. Zelo značilno pa je, da te svoje vere ni izražal bujniško zanesenjaško zgolj na politični ravni, ampak v zvezi s svojimi najosebnimi bolečinami in željami. V njegovem Sonetnem vencu, ki stoji v sredini vsega pesnikovega ustvarjanja, je želja sreče za ves narod tako tesno združena z njegovim hrepenenjem po osebni ljubezenski sreči, da si drugače brez drugega ni mogoče misliti. Oboje, srečo skupnosti in lastno srečo objema eno in isto hrepenenje in le od tega črpa pesnikova nadosebna vera svojo človeško prepričljivost. Svojega učinka na naše srce nikakor ne zgreši, čeprav vemo, da se pesniku njegove osebne ljubezenske sanje niso izpolnile; narobe, njegovo hrepenenje po srečni prihodnosti naroda učinkuje na nas še s tem večjo silo. Vse Prešernovo pesniško delo je dejansko ena sama visoka pesem hrepenenja, ki prestopa meje posameznikovega življenja in se obrača k skupnosti; iz tega najgloblje pomena Prešernove poezije izhaja tudi njena najmočnejša spodbuda v vsi naši zgodovini do današnjih dni. Odkar se je namreč v njej to osebno-nadosebno hrepenenje prvič oglasilo s čudovito milino, ni nikoli več zamrlo; njegov največji izpovedovalec za Prešernom je bil Ivan Cankar, čigar življenje je bilo Prešernovemu v marsičem podobno in čigar delo se je očitno naslajalo na Prešernov vzgled. Razen Cankarja pa je šla še cela vrsta drugih naših velikih umetnikov po tej poti za našim prvim in največjim genijem, kar se da razlagati edino s tem, da sta ostala Prešernovo čutenje in njegova notranja pot najbolj v skladu z idealno podobo umetnika pa tudi posameznega občana skozi vsa razdobja naše duhovne in družbene zgodovine.

Človek in umetnik, ki se nam razodevata iz Prešernovih pesni, imata še eno nadaljnjo bistveno potezo, ki njuno dopolnjuje te, ki sem jih že orisal: to je junaštvo. Res je sicer, da je v Prešernovem delu glavni poudarek junaštva v junaškem prenašanju trpljenja, ki izhaja iz pesniškega poklica, vendar

nikakor ne moremo občutka in ideje heroizma omejiti samo na pesnikov poklic. Spomnimo se samo Uvoda h Krstu pri Savici, čigar sloviti verzi iz Črtomirovega govora svojim tovarišem so dajali moralno moč neštetim od nas v osvobodilnem boju; v resnici se zahteva po pomolno samozavesti in po pripravljenosti k zadnji žrtvi za spoznano nadosebno vrednoto razteza pri Prešernu na vsakega posameznega občana. Podoba notranjega in zunanega junaštva, ki nam jo postavlja pred oči, s potekom časa ni prav nič izgubila na svojem splošnem pomenu, ampak čutimo v njej prav danes neprecenljivo delež k moralni poglavitni naši naravne človeške in narodne zavesti.

Zadnja Prešernova lastnost, ki bi jo rad na tem mestu poudaril, je njegov goreči, vsestranski humanizem. Vera v končno zmago pravice in dobrote na tem svetu in v uresničenje lepote z njuno pomočjo se opira pri njem na skupno prepričanje takratnih naprednih evropskih duhov, izvirna pa tudi naravnost iz položaja našega naroda in iz njegovega prizadevanja po svobodnem razvoju. Ker smo majhni po številu, smo se odnekad bolj kot drugi, ki so veliki in mogočni, zavajali, da je le s priznanjem teh človeških idealov zagotovljen obstanek in neoviran napredek vsakemu izmed nas in vsi naši skupnosti in Prešernov humanizem je obenem odsev te naše vere in večnoživa spodbuda, da v njej ne omahujemo. Ključ po plemenitosti v osebni in skupnem življenju, ki se oglašuje iz Prešernovih poezij, se zdi morda v času atomskih bomb in svetovnih požarov temu ali drugemu utopičen; kdor pa priznava, da je nazadnje le človek gospodar življenja in da je od njega samega odvisno, ali bo zmagal nad stepimi silami ali pa jim bo podlegel, bo vedel ceniti vzhujeno Prešernovo pesniško izročilo, ki pomaga krečiti dobre sile v človeku. In to izročilo se ujema s trdno vero milijonskih ljudskih množic, da mora na koncu zasijati dan, ko bo dosežena bratovska skupnost vseh narodov na svetu in ko bo v družbi enakopravnih ljudi vsak posameznik našel največjo možnost za svojo osebno srečo in za razvoj svojih sil.

Res smo lahko ob tem pesniškem jubileju hvaležni svojem velikemu pesniku za vse, kar smo od njega sprejeli in s čimer nam dan za dan pomaga, da vztrajamo v svojih prizadevanjih za uresničenje boljšega sveta. Božo Vodušek

Ivan Vavpotič (1940): France Prešeren

Tiskovna konferenca Sretena Žujoviča

Beograd, 1. decembra (Tanjug) — »Znašel sem se v položaju, da moram dokazovati, da sem živ,« je izjavil danes dopoldne na konferenci s tujimi in domačimi novinarji Sreten Žujović, o katerem trdi informbirojska propaganda po pismu, ki ga je poslal »Borbic«, da je ubit. »Mislim, da ni treba mnogo dokazovati dejstva, da sem živ,« je dodal Žujović v resnici v nezavidljivem položaju, prav v takem položaju, v kakršnem so države Informbiroja. Predstavniki švicarskega lista je vprašal Žujoviča, če je zopet član Partije in če je, od kdaj. Žujović: »Zal nisem. Ne vem, če poznate te stvari, toda mi tako preprosto biti član Partije in zaslužiti moram zaupanje. Nadejam se, da ga bom zaslužil.« »Daily Press: »Ali imate sedaj kak položaj in ali že kje delate?« Žujović: »Sem preprost človek. Sedaj nimam nikakega položaja, vendar niti najmanj ne dvomim, da se bo v Jugoslaviji našlo kako mesto za mene, da bom delal.« »Associated Press: »Aretirani ste bili skupno s Hebrangom. Ali ste Hebranga videli med preiskavo ali ja v času, ko ste bili zaprti?« Žujović: »Nisem ga videl niti med preiskavo niti dokler sem bil v zaporu, kajti moja zadeva je popolnoma drugačna kot Hebrangova. Zanimivo je, da obrekovalna gonja navadno povezuje stalno mene in Hebranga, čeprav jim je znano, da je bil Hebrang ustaski agent. Izkazalo se je, da jim je prav tak človek potreben in da ga potrebuje še nadalje. Ne želim, da bi bilo moje ime povezano z njegovim.« Na vprašanje, kdaj je prišel do sklepa, da informbirojska linija ni pravilna, in katera stvar ga je pripravila do tega sklepa, je Žujović izjavil: »Dokler nisem bil obveščen o dogodkih, nisem vztrajal pri tem, da grešim, ker sem stvar postavil popolnoma na začetku. Toda, ko sem dobil tisk od preiskovalnih oblasti in se seznanil z dogodki, tedaj sem videl jasno in ni mi bilo težko opredeliti se glede na to, da dejansko stališče Informbiroja in kampanja, ki so jo začeli, sploh nimata namena pojasniti stvari, temveč je to, nasprotno, bila krinka za njihove nadaljnje namene.« Žujović je dodal, da so na spremembo njegovega stališča nedvomno močno vplivali obrekovalna gonja proti Jugoslaviji in uprizorjeni procesi v Tirani, Budimpešti in Sofiji, odločilno pa revizionizem sovjetskih voditeljev. Dopisnik lista »New York Timesa« je spomnil nato Sretena Žujoviča, da je v svojem pismu uradništvu »Borbe« izjavil, da je politika obrambe neodvisnosti države, ki jo izvaja jugoslovanska vlada, pravilna, ter vprašal spritno tega, če Žujović ne meni, da se lahko to načelo, namreč, da miru ni mogoče kupiti s popuščanjem, uporabi tudi glede podobnih položajev v drugih delih sveta. »Moje osebno mnenje je,« je odgovoril Žujović, »da ne sloni samo današnja, temveč celotna politika naše vlade do danes na načelih ohranitve miru, da ni samo pravilna, temveč da lahko tudi služi kot zgled drugim državam, kako morajo postavljati vprašanje odnosov med manjšo, t. j. slabšo državo in močnejšo, ki skuša ogrizati neodvisnost manjše države. Mislim, da je v tem pogledu naša država že dala ne le zgled, temveč izrazila tako svoje stališče tudi na sejah Združenih narodov po svojih delegatih. S tem nočem zmanjševati zaslug politikov in predstavnikov drugih držav. Toda zdi

GOVOR DR. ALEŠA BEBLERJA V VARNOSTNEM SVETU

Dejstva odkrivajo tiste, ki so odgovorni za vojno v Koreji

Lake Success, 1. dec. (Tanjug.) Preden je Varnostni svet sprejel na večernejši popoldanski seji resolucijo šestih držav, ki zahteva umik kitajskih čet iz Koreje, Kitajski pa jamči, da bodo njene zakonite koristi na korejski meji spoštovane, je imel jugoslovanski delegat dr. Aleš Bebler govor, v katerem je najprej poudaril, da sta vprašanja Koreje in Formoze po svoji vsebini tesno povezani, vendar pa njun pomen še zdaleč ni enak. Prvo in glavno vprašanje je vprašanje Koreje in tamkajšnje vojne. Od razvoja tega problema zavisi sedaj v glavnem problem ohranitve splošnega miru. Stopili smo v novo obdobje korejske vojne — tako je nadaljeval tov. Bebler — za katero je značilna navzočnost znatnih oboroženih sil, ki so prišle iz Kitajske na področje vojnih operacij v Koreji. To dejstvo je nov, zelo nevaren element v korejskem problemu. Dr. Bebler je nato omenil, da je za-

lostno, ker se potkušajo predstavniki LR Kitajske izogniti sleherni razpravi o tem vprašanju, ker se skušajo izogniti pri naporih, ki jih Varnostni svet more zastaviti zaradi položaja, ki so ga ustvarila prav dejanja vlade LR Kitajske. To stališče te vlade do Združenih narodov povzroča zaskrbljenost.

Govor pa, ki ga je pred dnevi imel tukaj general Vu, je manifestacija duha, nasprotnega duhu, ki bi moral prevevati vlade, ki spoštujejo načela Ustavne listine OZN. General Vu je veličin govoril o problemu Tajvane, nekaj manj dolgo o vojni na Koreji, sploh pa ni sprevidel povezanosti teh dveh vprašanj s vprašanjem splošnega miru. To pa je glavno vprašanje, to je središče in srce problema.

Imeli smo več lokalnih vojn, od kar so bili ustanovljeni Združeni narodi in San Franciscu, in Združeni narodi so se z njimi bavili. Toda nobena od teh

vonj ni imela mednarodnega odmeva, ki bi se lahko primerjal z odmevi korejske vojne. Mar se je gospod general vprašal, zakaj je tako? Mar se je vprašal, v čem je ta velika razlika? Mar se je vprašal, kakšen sklep je treba pogledati iz te razlike v zvezi z odgovornostjo vlad, ki imajo glavno vlogo v korejski žalozgri.

Glede odgovornosti zastopa general isto tezo, ki nam jo je sovjetski delegat povedal večkrat — da je edino odgovorna vlada ZDA. V korist te teze navajajo številne dogodke, toda izogibajo se najvažnejšega vprašanja za določitev odgovornosti, t. j. ravnanja držav v prvih dneh po izbruhu sovražnosti. Spomnimo se na to stališče: Brž ko so izbruhile sovražnosti, sta se obe stranki medsebojno obtoževali za začetek sovražnosti. Toda samo vlada Južne Koreje se je obrnila na OZN. V teku istega dne je Varnostni svet sprejel odredbo, da je treba prekiniti ogenj, čete pa umakniti na 38. vzporednik. In kaj se je tedaj zgodilo? Kdo je sprejel to odredbo in ji sledil? Ali je armada, katere enote so bile tisti čas 12 ali 15 ur po začetku sovražnosti, na ozemlju nasprotnika, t. j. severnokorejska armada sprejela odredbo o prekinitvi ognja in ali se je umaknila na vzporednik? Ne, tega ni storila. V svoji brzojavki generalnem tajniku OZN je vlada Severne Koreje napadla to odločitev kot nezakonito. Kakšno pa je bilo stališče sovjetske vlade in vlade LR Kitajske do te odredbe o prekinitvi ognja in umiku na 38. vzporednik? Ali sta ti dve vladi kakor koli podprli to odredbo? Ne. Obe sta prezirali to odredbo dva meseca in peli hkrati slavospeve zmagam severnokorejske armade na ozemlju Južne Koreje.

Slj sta še dalje. Ko sem 27. junija, na drugi seji Varnostnega sveta, predložil resolucijo, sem zahteval, naj bi znovala pozvali stranki, da ustavita ogenj in se umakneta na 38. vzporednik, naj bi povabili predstavnike severnokorejske vlade v Lake Success, da bi mirno rešili problem, smo postali jaz in moja vlada predmet napadov in obrekovanj v tisku držav Vzhodne Evrope, in sicer zaradi tega, ker smo stališče tak predlog Svetu. To so dejstva, ki nam omogočajo spoznati tiste, ki so odgovorni za vojno v Koreji.

Ta odgovornost pa je velika, kajti Koreja ni niti Palestina, niti Indonezija, niti Kašmir. Koreja je zelo občutljivo področje in tisti, ki so dregnili vanj, bi morali to razumeti ter se zavediti posledic svojih dejanj, navetov in stališč.

Bebler je nato navedel izjavo Zujovićevih (Nadaljevanje na 3. strani)

POGREBNE SVEČANOSTI ZA IVANOM LEVARJEM

KOMEMORACIJA V DRAMSKEM GLEDALIŠČU

Ljubljana, 1. dec. Sinoči je bila v dramskem gledališču komemoracija za pokojnim prvkom slovenske Drame, igralcem Ivanom Levjarjem. Zalne svečanosti so se poleg članov Slovenskega narodnega gledališča, profesorjev in slušateljev Akademije za igralstvo umetnost udeležili tudi predsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS Josip Vidmar, minister za prosveto Ivan Regent in pomočnik ministra za znanost in kulturo Ivan Branko. Na odru, zavitem v zavese, je bil Vavpotičev portret pokojnika, zraven pa Hermanov stol iz »Celjskih grofov«, na njem Hermanova obleka — zadnja obleka, ki jo je Ivan Levjar nosil kot igralec. Na tleh je bil razgrnjen zemljevid Celjanov, Kostum Hermana bo po sklepu Narodnega gledališča izročeno bodočemu gledališkemu muzeju.

Na komemoraciji je najprej govoril direktor Drame Slavko Jan, v imenu rektorata in akad. sveta Akademije za igralstvo umetnost Vladimir Kralj, v imenu Društva slovenskih dramskih umetnikov pa njegov podpredsednik Ljotze Drenovec. Navzoči so z enominutnim molkom počastili pokojnikov spomin.

Včeraj in danes je bilo pokojnikovo truplo izpostavljeno v avli dramskega gledališča, da bi se javnost poslovlila od velikega umetnika. Casno stražo so

imeli člani Slovenskega narodnega gledališča in Igralske Akademije. Veliko število ljubljancev se je prišlo poslovliti od Levjarja v dramsko vežo. Ob 12. uri so se poslovlili od svojega tovariša člani narodnega gledališča. V slovo mu je spregovoril dramaturg dr. Branko Kreft, člani opernega zbora pa so mu zapeli žalostinko. Nato so zastopniki vseh jugoslovanskih gledališč prenesli krsto iz veže Drame na avto-furgon, ki je krsto s pokojnikovim truplom odpeljal na Zale.

Pokojni Ivan Levjar je dvakrat prejel nagrado FLRJ za svoje umetniške stvaritve, za vlogo starega Glembeja v Krleževi drami »Gospoda Glembeja« in za naslovno vlogo v Shakespearovi tragediji »Kralj Lear«. Lani je prejel visoko odlikovanje Red dela I. stopnje.

NA ZALAH

Ko je odstopila zadnja častna straža, ki so jo sestavljali člani Drame Milan Skrbinšek, Janez Cesar in Bojan Peček, režiser dr. Branko Gavella, profesor dr. France Koblar in tajnik Igralske Akademije Bogomil Fatur, so se ob treh popoldne začele pogrebne svečanosti.

Pokojniku u slovo je najprej spregovoril v imenu Slovenskega narodnega gledališča upravnik Jus Kozak, za njim pa v imenu Igralske Akademije njen redni profesor dr. France Koblar.

Po pozdravu zastopnika študentov je v imenu hrvatskega gledališča, hrvatske Akademije za igralstvo umetnost in hrvatskih igralcev spregovoril Mato Grković, v imenu beogradskega gledališča člani narodnega gledališča, v slovo mu je spregovoril dramaturg dr. Branko Kreft, člani opernega zbora pa so mu zapeli žalostinko. Nato so zastopniki vseh jugoslovanskih gledališč prenesli krsto iz veže Drame na avto-furgon, ki je krsto s pokojnikovim truplom odpeljal na Zale.

Pokojni Ivan Levjar je dvakrat prejel nagrado FLRJ za svoje umetniške stvaritve, za vlogo starega Glembeja v Krleževi drami »Gospoda Glembeja« in za naslovno vlogo v Shakespearovi tragediji »Kralj Lear«. Lani je prejel visoko odlikovanje Red dela I. stopnje.

Z razstave o ljudskih odborih v Moderni galeriji

Nekaj vtisov z razstave o ljudskih odborih

Tisoči in tisoči so že v Beogradu in Sarajevu na različne načine izražali svoje vtise z razstave o ljudskih odborih. Toda najbolj jih je prevzel vtis zgodovinskega preloma, združen z občutkom, da smo v dobi nekaj let bolj obogatili svojo zgodovino ko prej v sto letih.

Velika razstava uporablja slike, risbe, tiske, makete, grafikone in vsa druga sredstva ponazoritve, a najdražji so tisti dokumenti, ki so preselili vojno viro v arhivih vojnih štabov in partijskih komitejev, v storbah borcev in podzemskih skrivališčih, ker nas najbolj približujejo utripom pogumnih in plemenitih src.

V prvem oddelku se vrstijo slike: predsednik jugoslovanske vlade Stojadinović v paradnem spredu z voditelji italijanskega fašizma, njegov naslednik Cvetković stiska po izdaji roko znanemu ministru Hitlerjevega rajha, demonstracije 27. marca 1941 v Beogradu, ki so bile prvi poraz Hitlerja, dotlej vsemogočnega tlačitelja Evrope, bombardiranje Beograda 6. aprila, v Beogradu na Terazijah pod obseščem na visokem svetilniku truma preplašenih in osorjenih prebivalcev, na trgu v Celju na tlaku dolge vrste umorjenih Slovencev, v Valjevu nazdravlja kovinar narodni heroj Stevan Filipović pod visicami svobodi in kliče ljudstvo na boj. — Kupa gorja in zločinov je prepolna, razliva se, in kjer koli srbski uporniki prezečeno okupatorja iz svojega kraja, povsod polagajo temelje ljudske oblasti in novega življenja.

Pri vseh različnih okoliščin svojega nastanka so si vendar vsi ljudski odbori popolnoma enaki po svoji revolucionarni perspektivi. Pogumno in svobodno so gledali v bodočnost vsi od partijskih voditeljev pa do vseh odbornikov, ki so bili v herojski dobi borci in organizatorji hkrati, propagandisti in obklovalci novega življenja. Pri nas se revolucija ni začela v središču, temveč med ljudstvom. Nova oblast se ni uveljavila čez noč z neopričakovanim udarcem temveč z dolгим oboroženim bojem skozi vrsto bitk osvobodilne vojne. Pri nas je sistem revolucionarne oblasti zrasel od spodaj navzgor, od najnižjih narodnoosvobodilnih odborov do najvišjih organov državne uprave. V trenutku, ko ni bilo več v Jugoslaviji nobenega svobodnega sovražnega vojske, je bila že v vsej državi popolnoma zgrajena mreža ljudskih odborov. Tako so šle skozi narodnoosvobodilno vojni naše ljudske množice hkrati v socialistično revolucijo.

Na tej poti so prišle do izraza vse vrline naših narodov. Razni zgodovinski dokumenti na razstavi nudijo o tem lepe primere in dokaze. Ko se je Hitler pripravil na pohod proti Moskvi in so se garniture evropskih revolucionarjev iz Moskve selile v varni Kujbisev, je ljudski odbor v Uziču gradil pot do Jelove Gore, kakor da po Sumdžiji ne bi drveli nemški tanki. Ljudski odbor v Krupnju pa je kmalu po zgodovinskem sestanku voditeljev partijskih odborov v Stolicah 26. septembra 1941 ustanovljal bolnišnico da

UROŠ KRAIGHER:

ZA DISKUSIJO O NAŠI LJUDSKI PROSVETI

Zaradi izjave tov. E. Kocbeka v Slovenskem poročevalcu, kjer se je dotaknil s kratkimi, nedvomno pretiranimi besedami tudi problema naše ljudske prosvete, se je sprožila diskusija, ki utegne biti zelo koristna. Razprava o teh vprašanjih sicer ni novost, vendar je potekala doslej skoraj izključno v krogu aktivnih in celo profesionalnih sodelavcev Ljudske prosvete in bo velik del težav rešen že s tem, če bodo zdaj posegli vanjo tudi osrednji kulturni ustvarjalci. V tem članku nimamo namena pretresati večje ali manjše pravilnosti ali nepravilnosti kritičnih trditvev tov. Kocbeka. Gotovo so v njegovi razpravi poleg očitkov, ki so bili že obravnavani, tudi taki, ki še niso bili dovolj razločno opaženi, gotovo je v nji mnogo nesprejemljivega. Tudi ne nameravamo tu filozofsko analizirati svetovnonazorovskih izhodišč in sklepov, na katerih je razprava zgrajena. Želimo pa opozoriti na nekatere najsplošnejše osnovne, na dejstva, mimo katerih po našem mnenju ne smemo iti, če naj bo naša diskusija plodna in nedvoumna. Zato se moramo ozreti nazaj in — žal — ponavljati tudi nekatere stvari, ki smo jih že čisto obravnavali. Mislimo, da se dosežani razvoj naše ljudskoprosvetne dejavnosti deli po problematiki na dve obdobji, na vprašanja, ki so bila prvenstveno važna v razdobju prvega kongresa (1947), in na tista, ki so postala prvenstvenega pomena v razdobju drugega kongresa (1950).

Prvi kongres Ljudske prosvete

Kadarkoli smo doslej govorili o problemu naše ljudskoprosvetne politike v prvi dobi po osvoboditvi, o odnosu do bogatih tradicij na tem področju, nikoli nismo gledali na te tradicije kot na nekaj enotnega, pač pa smo podarjali razklanost, razdvojenost, ki je bila v njih. Rasle so iz narodno obrambnih težajev slovenskega ljudstva, odtod njihov globoko ljudski, progresivni, osvobodilni element. Toda reakcionarne buržoazne stranke stare Avstrije in stare Jugoslavije so nesumisljeno hromile prav ta element in so njegovo silo preusmerjale k svojim ciljem. Sprico stališča, ki ga je zastopala Ljudska prosveta Slovenije, ni zamočevanje tega notranjega nasprotja, — podedovanega v tradicijah, — samo napaka ali razlika v odtoku, ampak je prav bistvena razlika, je kar nasprotno stališče. Poslušati ga, bi pomenilo vrniti se na izhodišče in kreniti po drugi, napačni poti. Kajti smer, ki smo jo ubrali v naši ljudski prosveti in otipljivo jasno določili na I. kongresu LPS, ni izhajala iz enotnosti, temveč prav iz omenjenega protislovja podedovanih kulturnih tradicij. Naše ljudstvo je dedič vsega naprednega iz preteklosti — smo trdili — odklanjamo pa sledove hlapčevske miselnosti, vsiljenega nazadnjaštva in mraku. Iz glavnega referata, ki je tomočil stališče naše Partije, a prav tako iz izjav velikih stevala diskutantov na kongresu, je izzvenel ne le soglasen sklep, temveč navdušena manifestativna potrditev idejnega programa Ljudske prosvete: do zadnjega kotička, kjer se na Slovenskem giblje ljudska kulturna dejavnost, razširiti tisto idejno osnovo, ki jo je že med borbo doživel vsak partizan; da bomo namreč idejno vsebino svojega kulturnega življenja erpali iz naprednih stvaritev slovenske in obče kulturne, iz doživljaja ljudske revolucije in iz borbe za socializem. To je hkrati pomenilo najnovejšo boj proti reakcionarnim ostankom v kulturi, kar pač ni zgolj linearno navezovanje na stare tradicije, temveč revolucionaren prelom s preteklostjo in vključitev njenih pozitivnih prvin v razvoj — na višji stopnji. Ko je neka tovarišica z Notranjega na kongresu pripovedovala o Leninovi proslavi na pol odprtem skednju pri januarskem mrazu, ni bil poudarek samo na ljubezni do prireditelj sploh, temveč je bil poudarek prav na Leninovi proslavi.

Rekli smo, da je bil tak idejni program sprejet soglasno in enodušno. Ne govorimo o nasprotovanju sovražnih sil, ki so se poslušale samo neprincipialnih sredstev (kolizije in spori okrog petja na koru in petja v družini, organiziranje protiprireditelj, vtihoapljanje raznih organizacijskih oblik mimo statuta LPS itd.). Pač pa bi bilo mogoče, da bi se v idejnem okviru Osvobodilne fronte mnenja o programu in organizacijskih oblikah Ljudske prosvete razhajala, o čemer bi bili morali diskutirati zlasti poklicni kulturni delavci. Vendar ob prvem kongresu v krogu kulturnih delavcev ni bilo niti govorenje niti pisane diskusije o teh vprašanjih.

Deklarativni značaj prvega kongresa je bil veren odraz razpoloženja nestetih ljudi, ki so bili aktivni v osvobodilni borbi in ki radi sodelujejo v ljudski prosveti. Razgreti od želje, da bi se naš čas kar takoj odrazil v vsej široki skali umetnostnih oblik, zlasti se takih, ki bi bile primerne za izvajalca amaterje, smo v dobi prvega kongresa hoteli takoj novih iger, pesmi, skladb, slik, vsega z novo družbeno in idejno vsebino. Vseposvoji smo igrali Borove Razgarnce, Klopčičevo Mater in še tistih nekaj iger iz borbe, preplavljeni smo odre s krasnoarmejskimi enodeljankami, vsi zbori so peli iste pesmi in ljudje so tudi sami pisali ige in druge stvari o partizanih in o osvoboditvi, seveda vse to le s prav skromnimi uspehi v umetniškem pogledu.

Značilni za to razdobje so posebni, neumetniški kriteriji pri vprašanju tako imenovanega pozitivnega in negativnega lika v igrar. Kakšen je bil odnos do ljudi v pogojih borbe? V pogojih okupacije, ko se človeku ne sme videti na znanj, ali stoji na tej ali na oni strani fronte. Uspeh borbe je bil dostikrat odvisen od tega, kako hitro je znal človek opredeliti, ali je našel ali ne. Negotovost, opreznost, preizkušnje, vse to je ustvarjalo silne napetosti in borba je neverjetno izostrila

čut za opredeljevanje ljudi. In potem je veljalo izdajalcu smrtno sovražstvo, med našim pa je vladalo brezmerno tovarništvo. Tak je zakon vojne in revolucije, da potisne v ozadje vsa tista tisočera majhna ali intima svojstva, slučajnosti, ki človeka individualizirajo in ki so zato tako važna za njegovo umetniško podobo. V naporu za opredelitev človeka je šlo za naglico in odločnost, tu ni moglo biti razumevanja za duševne boje in drame posameznika; priznavanje takih momentov bi bilo sentimentalno in oportunistično zamujanje časa. A s prav takimi očmi smo gledali takrat ljudi tudi na odru, na partizanskih mitingih in še vso prvo dobo v svobodi. Dogajanje na odru ni bilo tu zato, da bi se odkrivala sila in vzmeti, ki gibljejo značaje ljudi in dramatično zapletajo njihove življenjske konflikte; dogajanje na odru smo gledali kot bolj ali manj zapleten preiskovalni postopek, katerega rezultat je morala biti opredelitev oseb na »crno-belo«. Tako smo jih gledali — in tako so bile igre zvečne tudi napisane. Vsi partizani so bili enaki, vsi okupatorji, vsi beli, enaki. Nesmiselno bi bilo diskutirati, ali je bil ta tog, poenostavljen, neumetniški odnos od drskega lika pravilen ali ne. Iz boja na življenje in smrt, ki ni dopuščal filozofiranja, ampak je specifičnosti posameznika reducirjal na minimum ali na nebitvene, zgolj zunanje oznake, so se ta merila — opredeljevanje na crno-belo — prenesele tudi v gledališče in so tudi v odnosu do odrskih likov prekricala sleherni globlji in intimnejši umetniški kriterij. Ni dvoma, da je to veliko osiromašenje mere v ocenjevanju ljudi in ne gre nam za to, da bi dejstvo kakorkoli opravičevali, pač pa hočemo razumeti ljudi, ki so bili v ospredju naše borbe in videti možnosti njihovega razvoja. Le iz toplega razumevanja, ne pa iz odbijajoče negacije prehojene poti se utegnemo pravilno usmeriti naprej, ne da bi se pri tem odtrgali od svojih ljudi.

Kaj je bila tedaj osnovna vsebina, osnovno doživetje, iz katerega je kila ljudskoprosvetna dejavnost na terenu? Je bil deklarativni značaj I. kongresa zgolj prazna formalnost? Ni bil. Metode dela in merila, ki so glasno prevladovala, so tedaj sovpadala z vsebinsko zahtevnostjo večine terena. Ne samo na kongresu, tudi pri sleherni posamezni prireditvi in pri velikih slavjih — povsod je šlo še zmeraj za ono osnovno opredelitev, za doživetje zmag, sprostitve sil in aktivne usmeritve v socializem. To je bilo najizrazitejše videti na Primorskem, manj na Stajerskem, kar je, oboje, povsem razumljivo iz zgodovine NOB. Programi prireditelj, vsak sčee, vsak nastop je bil prav tako deklarativen kakor I. kongres, manifestacija ljubezni do osvobodilne borbe in do herojskega lika borca, komunista, vsaka borbeno pesem je bila iskreno občutena kot cvet na grob padlim. Ta patos borbe in osvobodjenja je bil množičen in v svoji množični močnatosti prav tako resničen kakor v individualnem doživetju. Ker pa celotne, kompleksne individualne osebnosti ni mogoče reducirati na eno samo, pa četudi se tako veliko doživetje, kakor je bil ta patos, — mar ga moramo zato že zanikati? Poskusni, ki jih srečujemo tu in tam, zmanjšati resnišnost tega patosa, videti le njegovo zunanjo stran, kričeče človeka, njegovo vsebino pa ponizati na primitivistični ali celo na apatično, trmo itd., taki poskusi morejo biti le izraz bledega intelektualizma, ki hoče dejstva spreminjati po svoji podobi. Ta patos pa je bil dejstvo in tradicionalne oblike ljudskoprosvetnih nastopov so mu morale služiti res predvsem kot oblike. Kakor se neko posebno veliko in množično doživetje makedonskega naroda lahko izrazi v nastopih sto in sto originalnih narodnih plesnih in pevskih skupin, s čimer dobijo njihovi stari plesi in pesmi še neko zgodovinsko novo vsebino, prav tako so pri nas bogate tradicije pevskih zborov in igralskih družin morale služiti za manifestacijo navdušenja ob osvoboditvi.

Dve merili sta bili tedaj v ospredju: prvi, prireditve so bile izraz splošnega razpoloženja in so kot celota imele deklarativne, manifestativne značaj, drugi, prav tako deklarativen značaj so imele še v tem smislu, da naša ljudska prosveta nece več biti kakršnakoli prosveta, temveč da hoče odločno izločiti vse ostanke raznih reakcionarnih »prosvet« iz prejšnjih časov. Glavni člen v verigah, glavni napor v razdobju I. kongresa je bil tale: ideološko osvojiti velike tradicije ljudskoprosvetnega življenja pri nas, spraviti jih načelno, programsko na skupni imenovalec in doseči v zadnjem kotu Slovenije jasno ideološko opredelitev ljudskoprosvetnih organizacij.

Naše metode dela so izhajale skoraj izključno iz teh osnov. Pri tako širokem področju, kot ga zajema ljudska prosveta, ni bilo tedaj nič bolj razumljivo kot to, da smo se zaradi močnega poudarka na teh osnovnih merilih marsikje brez težave odrekli vsem drugim merilom, zlasti merilom strokovnega znanja in umetniške kvalitete. Tudi se nismo naslanjali n. pr. na učitelje kar zato, ker so učitelji, na razne strokovnjake itd., naslanjali smo se le na tiste ljudi, ki so pokazali borbenost v idejnem pogledu, Forsirali smo določene programe, določene vrste in datume prireditelj, utrjevali nove organizacijske oblike, ki so zopet izhajale iz istih idejnih osnov. Dasi smo v posameznostih imeli le prav skromne uspehe in dasi so nam te metode prinašale ogromno novo problematiko prav zaradi zastopajenosti ostalih meril, smo v celoti, v centralnem vprašanju tega razdobja, uspeli. Dosegli smo ono načelno opredelitev — javno mnenje na področju naše ljudske prosvete je v celoti osvojilo idejni program, kakor ga je postavil I. kongres. Vsakomur je bilo jasno in vsaka prireditelj je pričala, da ima naša ljudska prosveta kot celota nov značaj, da je ideološko opredeljena v okviru Osvobodilne fran-

Drugi kongres Ljudske prosvete

Naloga, ki smo jih sprejeli na I. kongresu Ljudske prosvete, smo seveda v marsičem izpolnjevali dokaj nainvo. Čeprav je bila v glavnem referatu tov. Fr. Kimovca beseda o tem, da imamo za seboj svojo politično revolucijo, da pa je revolucija na področju kulture zamotan in dolgotrajen proces, v osnovi odvisen od prav tako dolgotrajnega procesa v proizvodnji in družbenih odnosih, vendar smo se v svojem vsakdanjem delu na terenu tega le malo zavedali in smo dostikrat ravnali tako, kot da je mogoče to kulturno revolucijo voditi s skorajda kampanjskimi metodami dela. Ko smo pripravljali prireditelj, nam je bilo jasno, da našega razpoloženja ne more zadovoljiti spored, sestavljen iz samih točk, ki odražajo stari svet. To stališče smo v največ primerih tako poenostavili, da smo zašli daleč v podcenjevanje in formalno, nekritično odklanjanje pozitivne kulturne dediščine. Zavržili smo velike možnosti, kajti prav tako, kakor Makedonci svoje pešce, bi bili tudi mi za svoje pevске in scenske nastope lahko jemali veliko več umetniških del iz preteklih dob. Pridobili bi veliko na umetniški vrednosti, tista osnovna, splošna vsebina prireditelj pa bi itak ostala ista. In dalje, ko smo zaradi take nainvo pretirane zahtevnosti strastno posegali po vsem novem, smo pri tem pogosto postopali prav birokratsko. Namesto borbe za ideološko vrednost dela, namesto borbe s prepričevanjem, analiziranjem, diskusijo smo se na mnogih okrajih največkrat posluževali kar cenzure. S tem smo ubijali pri sodelujočih ideološko zainteresiranost in občutljivost, kajti marsikdo rad zvrne odgovornost na druga rame in se od svoje samostojnemu mnenju. S tem smo tudi razločili dvoje, kar bi moralo biti zmerom združeno v enem: moralo argumenta in moč avtoritete. Zamenarili smo prvo in s tem izpodrežali drugo. Tako smo marsikje podirali, kar smo bili že postavili. Ljudem, ki so se že navadili na živahne diskusije ob raznih igrar, knjigar, filmih, je začelo usihati zanimanje.

Za zmedo v teh vprašanjih so veliko pomenili revizionistični pojmi o umetnosti, ki smo jih dobili iz Sovjetske zveze: pragmatistični pojem »plegega« (levo je, kar je sovjetsko); zamenjavanje pojma umetniškega pozitivnega lika s pojmom pedagoškega smotra; licemersko idealistični pojem o »stipicnem« v umetnosti itd. O teh stvarih smo še vse premalom razpravljali.

Veliko smo grešili v odnosu do prosvetnih delavcev in drugih šolanah ljudi, ki lahko in radi sodelujejo. Marsikateri izmed njih si v prvem razdobju res še ni bil na jasnem o vprašanjih našega I. kongresa. Mnogi organizatorji so se v takih primerih znašli v težkem položaju. Zeleli so si ideološke jasnosti, oni pa so jim odgovorjali s strokovno zahtevnostjo. V takem neenakem »boju«, ko so govorili drug mimo drugega, so se čisto posluževali argumentov in sredstev, ki jih niso zblizevali, ampak razdvajala in obojim jemala veselje do stvari. To veselje pa je bilo potem prav dostikrat nadomeščeno s suhim, dolgočasnim izvrševanjem navodil in »okrožnic«, s čim centralizmom, ki nikakor ne more doseči uspehov, če se ne hrani iz živih sokov množične iniciative.

Skrajno pereče je postajalo vprašanje razmerja med kvalificiranimi kulturnimi delavci, znanstvenimi in umetniškimi ustvarjalci in organizacijami Ljudske prosvete. Skoraj popolna odsotnost teh krogov — razen redkih — v razdobju I. kongresa in na kongresu, protinamerno odujevanje teh dveh strani (»malaj« in »velikaj« kultura) je sešasoma postalo povsem nevzdržno. Ne da bi mogli na tem mestu podrobneje govoriti o tem razmerju, ki v svojem bistvu gotovo odraža težke neresene probleme tako pri ustvarjalcih kakor pri Ljudski prosveti, ugotovljamo lahko le eno: da bi prav II. kongres Ljudske prosvete moral in mogel storiti znaten korak naprej k reševanju tega vprašanja, če bi na tem kongresu prišlo do diskusije med osrednjimi slovenskimi kulturnimi ustvarjalci in delegati ljudskoprosvetnih organizacij.

ga in pogumnega socialističnega človeka, čigar naziranja so široka in različna, ki sta mu tuja birokratizem in vkleknjenost mislie (III. plenum CK KPJ). Prav kakor je dejal tov. Fr. Kimovec v zaključni besedi: kongres kot celota je živo čutil napetost teh vprašanj, posamezni diskutanti pa niso našli pravega izraza in so se zgubljali v poročanju. Tudi do danes ta vprašanja, ki bi jih torej lahko imenovali osrednja vprašanja v razdobju II. kongresa, še niso v našem delu dovolj ocenjena, še niso zadosti v ospredju. O njih bo nedvomno se mnogo diskutije in pisanja — v teh vrstah pa nam je šlo, kakor je razvidno že iz dosedajnjega — prej še za nekaj drugega.

Pokazalo se je namreč, da v vrstah kulturnih delavcev menda ne gledamo na ta vprašanja z istega stališča. Moramo se razmejiti, da se bomo mogli prav združiti, Vzemimo poenostavljen primer. Gledamo film »Domovina«. Upornik, ki mu je bilo po neuspehi vsajti rešeno življenje, je dobil nalogo, poiskati izdajalca in ga kaznovati s smrtjo. Najde ga — svojo ljubico. Takoj, ko ugotovi, da je izdala vse upor zato, da reši njega, in ko ga ona strastno nagovarja k skupnemu begu, jo razočarani začne daviti. Mladim ljudem za nami se je zdel ta prizor preopacen. Z medicini so priganjali, kot bi hoteli reči: temu se obotavljaj, pušti sentimentalnost. Niso videli zgoščen dramatičnosti prizora, ko se upornik ne obotavlja, pač pa kamera spremlja njegovo bolečino. Zgubil je najdražje bitje s tem, da mu je to najdražje bitje rešilo življenje za ceno izdaje, in s tem je zgubil vse. Niso videli tistega, kar je zanimalo umetnika: čelaga človeka. Prizor zanje ni bil doživljaj, temveč samo dogodek: odkritje izdajalca in izvršitev kazni.

Da, to je primitivizem, Toda, da se razumemo. Denimo dvoje, primitivizem in visjo kulturnost. Kdo naj bo nosilec prvega, kdo drugega? Ju bomo razdvojili? Kako: razredno, nacionalno? To bi lahko počeli samo v svoji glavi. V resnici nikoli. Smo v Jugoslaviji, socialistični državi in nosilci kulture lahko postanejo samo tisti ljudje, ki so nosilci socialistične graditve. Če so ti danes v marsičem še na nizki stopnji — recimo primitivni — se moramo boriti za njihovo kulturno rast, ne moremo pa jih izločiti in rezervirati kulturo za nekoga drugega. Za koga? Družbeno politično ga ni. Ni isto, boriti se proti »primitivizmu« ali pa proti primitivizmu. Tu se moramo razmejiti in izjasniti. Mi se hočemo boriti za kulturno rast ljudi, ki so morja primitivni, tudi najgenij bi birokratizmu in monopolizmu itd., saj je vse to le izraz naše ekonomske zaostalosti — a borili se proti njihovim napakom zato, ker jih imamo radi, ker je njihov primitivizem zdrava osnova za tako rast, ker je to živa, polna revolucionarna sila ljudi, brez katerih bi ne bilo nese revolucije in osvoboditve.

Značilno gibajoče nasprotje prehodne dobe socializma, je boj med elementi starega, kapitalizma, in elementi novega, komunizma, pri čemer ima nosilec tega novega v svojih rokah staro sredstvo, oblast. Značilno za posameznika v tej družbeni situaciji je isto nasprotje, isti boj med starim in »novim«, boj ki se hkrati vrši v njem in izraža v njegovih dejanjih. Za človeka, za mlka naše dobe je torej tipičen prav ta boj, protislovje. Toda mi do tega boja v nas nismo ravnodušni. Mi hočemo z vsemi silami podpreti samo elemente novega. Trdimo, da so vse družbene napozitvejnše moralne, etične, estetske, sploh kulturne vrednote v nas, izključno element onega novega in da rastejo iz dejanskega, aktivnega napora tega novega v nas. Tistih sil v nas, ki odražajo naš boj za komunizem. Se več, komunizem je nastajanje, proces. V gospodarstvu je stvar jasnejša, a tudi v kulturi; najpozitvejnše, kar v kulturi ustvarjamo in doživljamo, so elementi komunizma. Zatorej, razmejimo se. Če se borimo za kulturo, tedaj smo na skupni fronti, pa če bo borba med našimi mnenji še tako vroča. Če pa se ne borimo za kulturo, temveč za oblast, za monopol v vodstvu kulturne politike, potem smo si nasproti. Kajti v onem nasprotju, v boju med starim in novim smo odločno na strani novega in to v družbi, kjer ima »subjektivni faktor« tega novega, naša Komunistična Partija, v rokah vodstvo, vodstvo v gospodarstvu, v politiki, v kulturi. Oblast, monopol — če hočete — torej že imamo. Ko se borimo za komunizem, približujemo s tem čas, ko bomo postopoma odpravili vso oblast in vse monopole. Če smo tu stvar pritrilna na »brisan prostor« in ugotovili, da ni pri nas nobene družbene osnove za kakršnokoli drugo vodstvo v kulturni politiki, kakor ga imamo v vsej ostali politiki, šele tedaj se lahko spet vrnemo k našemu problemu: borili se bomo proti svojim lastnim napakom, proti ostankom starega v nas, proti birokratiziranju in monopoliziranju ljudske prosvete, proti poenostavljanju kriterijev itd. itd., borili se bomo proti vsemu temu pod vodstvom naše Komunistične Partije in pod nobenim drugim vodstvom. Kajti vse te naše napake, pomanjkljivosti in težave niso nikakršen gemanjki markizma zoper neko abstraktno kulturo, temveč so prav tako greh proti marksizmu kakor proti kulturi. Zato se bomo v boju trudili, da bi čim globlje doumeli in se čim zrelje ravnali po principih marksizma-leninizma. Probleme, mi so nad vse raznovrstni in, kakor smo rekli, naš II. kongres jih je sicer čutil, ni jih pa dovolj jasno postavil v ospredje ljudskoprosvetne politike v tekočem razdobju. Zato bo o njih treba mnogo razpravljati. Tu pa smo se morali pred tem še vrniti prav do I. kongresa in pokazati smiselno postopnost v razvoju te naše politike — želeli smo pokazati, da ni konstruktivne poti naprej, k reševanju problemov II. kongresa, da je ni nikjer drugje kakor v nadaljevanju poti, ki smo jo prehodili v razdobju I. kongresa.

ORGANIZACIJSKA VPRAŠANJA OF

Vsem organizacijam Osvobodilne fronte in delovnim kolektivom

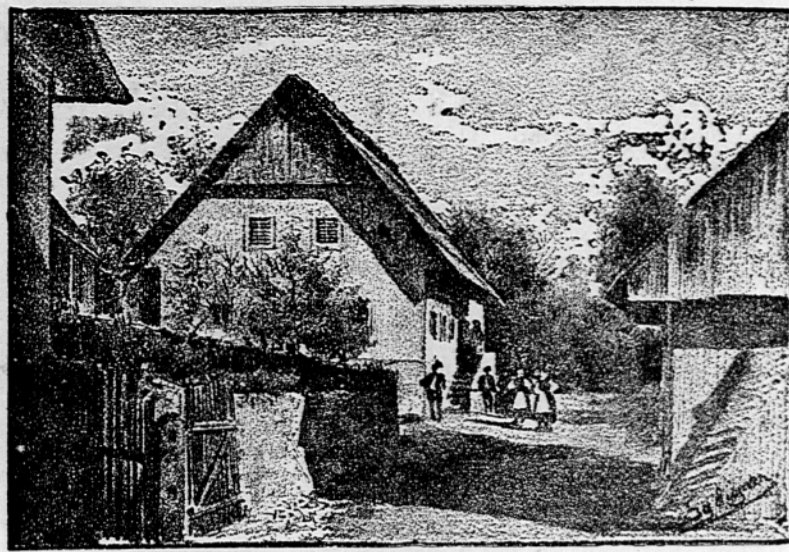
Potek in uspehi 6-mesečnega tekmovanja so do neke mere odvisni tudi od rednega preverjanja, ocenitve in izrekanja priznanja najboljšim organizacijam in delovnim kolektivom. Da bi mogel IOOF Slovenije, pa tudi okrajni odbori OF pravočasno oceniti in podeliti priznanje tistim osnovnim frontnim organizacijam in delovnim kolektivom, ki so v tem tekmovanju dosegli v mesecu novembru najboljši uspehe, naročamo vsem frontnim organizacijam in delovnim kolektivom, naj pravočasno ugotove uspehe tekmovanja ter pošljejo okrajnim (mestnim, rajonskim) odborom Fronte oz. sindikalnim svetom izdarna poročila najkasneje do 5. decembra. Okrajni odbori Fronte naj na osnovi teh poročil in predlogov okrajnega oz. krajevnega sindikalnega sveta najkasneje do 10. decembra določijo zmagovalce, katerim bodo dodelili prehodne zastave, radijski aparat (frontnim organizacijam) in priznanja (delovnim kolektivom). Poročila o nagrajenih organizacijah z obširno utemeljitvijo pa naj pošljejo okrajni odbori OF takoj IOOF Slovenije, da bo izbral izmed nagrajenih najboljši v republiškem merilu in jim v znak priznanja podelil prehodne zastave. Ob podrobni obrazložitvi dela, ki ga je nagrajen organizacija opravila, naj bo v poročilu navedeno tudi koliko članov šteje. Posebno opozarjamo na to, da bo v poročilu navedena samo dejavnost organizacije v mesecu novembru.

Okrajni in krajevni sindikalni sveti naj ta poročila pošiljajo Glavnemu odboru Zveze sindikatov Slovenije in sicer ustrežajočim strokam. Ker bodo okrajni odbori OF ocenjevali uspehe tekmovanja najkasneje do 10. v mesecu, IOOF Slovenije pa najkasneje do 15. v mesecu, ne bodo pri ocenjevanju upoštevani tisti kolektivi in odbori Fronte, ki bodo poslali poročila po poteku teh rokov. Zato je dolžnost odborov Fronte in vodstev delovnih kolektivov, da se držijo teh rokov, da sestavljajo poročila vestno in s čutom odgovornosti do svojega članstva.

NEKAJ PREŠERNOVIH NEMŠKIH

Ob 150 letnici pesnikovega rojstva

Prevedel A. Sovrè

Eigner I. G.: Prešernova rojstina hiša 1879

PREGOVOR IN ZAGOVOR

Na gredi tuji so kalj, pognale te zlahne roze tvoje poezije, lepota njih se v naše dneve sije, sto let so jeznim vihram kljubovale.

A kakor so mikavne že in zale, Slovincu čar se njihov ne odkrije, mu glas iz njih neznan na uho bije, uganka so temotna mu ostale.

Ker želel sem, da tudi teh duhtelo bi pesmi tvojih cvetje mu vonjivo, čeprav bi v slabši prsti obledelo,

mi ne zameri, genij blagoviti, da sem predrznil se, z rokò spoštljivo na gredo jih domačo presaditi!

SLOVENSKIM PEVCEM, KI NEMŠKO POJO

V i, ki ozbrsteli Slavi ste iz krila, pa rodno mater ste pogreševali, obrabe ne iz prsi nje sesali, ker z mano vred vas Nemka je dojila,

ne bljujem, verujete, na vas ognjala, kudar tekmuje v Germanke hvajli; le da ji mati bodi dekla, ka-li, ta misel srà je v meni razpalila.

Na prvi stol naj mati prava sedal Pristaja pa rejencu, menim, dati rednici v dar hvaležnosti vezilo:

od rude Zlahne le, ne bõre ilo naj bo, kar ji primese prebogati, na beratijo zgolj s posmehom gledal

PREGNALE SO GA PESMI

P regnale so ga pesmi iz domovine, ki rimske so Kamene ga ljubile, pa ni usabil vir mu pevске žile, ni tibo v prsib nosil bolečine.

Navadil se jezika je tujine, ob mrzlem Istru so mu tožbe mile sinovom Skitov trdo čud mečile, v glaséh, ki mlad jim vedel ni vsebine.

Ker tudi meni slà vleva peti, a pesem je domača mi rodila samo zavist ob mržnji in kleveti,

mi ne zamerite, da zgleda sila v besedo skuša bol srca zajeti, ki ni je mati moja me učila

Pregnale so ga: misljen je rimski pesnik P. Ovidius Naso, ki ga je cesar Augustus 8 po n. e. pregнал v Tome, današnje Konstantino ob Crnem morju. Vzrok izgonu pa ni bila njegova trivarna poezija, ampak bržda to, da je bil zapleten v skandal, ki ga je sprožilo razvratno življenje cesarjeve vnučkinje Julije, ali pa, ker se prepričal zoper državno verstvo: bi je namreč baje pristal neke prepovedane sekte. V pregnanstvu je živel devet let in tam tudi umrl. Jezika domačinov se je, kakor sam pravi, tako navadil, da je celo pesnil v njem, in si je tudi med Sikiti pridobil pesniški sloves. — Kamene: pri Rimljanih prvotno študentska boštva, vendar že zgodaj isto, kar Muze.

POIANTOV SIN

Poiantov sin, trpèè po gnusni rani — prožiti je puščice mu s tetive, ki jih ravnal Alkid je nezgrèšljive, da kaè in volčje se zveri ubrani.

Hudò mu dè ta jalova potrata: saj Troje, èe je vedežu verjeti, dokler ne pride on, ni moè zavzeti, njegovim strelam le odprò se vrata.

Stran, ko se v muki zvijam krèeviti! Ne skenajta mi žela pesmi moje, pustita cilj ji boljji, ki ga pojel

Brdajta bes, da vaju ne ubiti, korna volkà, ob èasu je svarilo: Likamba smrt vama grozi v plaèilo!

Sonet ima v izvirniku akrostihon: An Pausanias et Stelzich. Moža sta bila kanonika (kòrjarja, korna volkà) v Ljubljani, prvi obemerni cenzurni in prosvetni referent, drugi revizor. Prešeren je imel z njima hude cenzurne boje. Neoposredni razlog, da je sprožil strelco vanju, pa je bil, ker sta mu v osmrtnici Copu èrtala pet terecin in tako zadržala objavo za teden dni (K.). — Poiantov sin: Na pohodu zoper Trojo so Grki pristali ob otoku Tenedu in obhajali gostijo. Filoklet, sin tesalskega kralja Poianta, junški drug Alkida (Alkòvega vnuka) Herakla in dedè njegovega nezgrèšljivega loka, je imel le-tu nesreèò, da ga je pèčila kaèa v nogo. Rana se je zagnojila in širila neznozen smrad. Zato so ga na Odisejev nasvet izlozili na neobljudenem otoku Lemnosu. V desetem letu hoèej za Trojo go pa je poslal ponj. Ker po prerokovanju mesto ni moglo pasti brez njega in njegovega loka. — Likamba smrt: Tebanec Likambes je bil obljubil pesniku Arhiloju svojo lepo hèer Neobulo za ženo. Ker je besedo sneedel, ga je uzaèjeni poet obkopal z ujedljivimi jambi ter ga spravil v tak obup, da se je s hèerjo vred obesil.

MLADI PESNICI

Èe v prsib èutiš val navdiha plati, èe nòvranji te bog v petje tira, tu res ni dana druga ti izbira, ko bratovèèini Sapje se zadati.

Po poti slave paè ti je stopàti, pa naj ljubezen brez odmeva umira, naj ti živoljenja sreèa v nji izbira, naj tudi tebe val ima pobrati.

Èe pa ne èutiš sile tega klica, posezi po prijaznejši usodi, dokler ti mladi zor obliva lica!

Posuta s cvetjem pot ljubezni vabi, ti venec mirtov cilj zeleni bodi, pod lovorom veselje se pozabil

Sonet je namenjen hèeri pesnikovega šeta, odvetnika Crobatha. Lujzi, poznejši pisateljici Pesjakovi. — Sapto: slavna grška pesnica, doma na otoku Lesbosu.

Gospodu c. k. apelacijskemu svetniku

ANTONU ÇOPU

o priliki preselitve v Celovec

Z drav bodi, ko zapuščàš domovino, kjer zvest ravnal si tehtnico pravice, kjer si v temò prinašal luè resnice s pogumno voljo in duhá bistrino!

Nihèè ni zate jezne imel strelice, ki s pravde nezavzete si tanèino privil ga tujo opustit lastnino, ne komur si prisodil lek temnice.

Sirotam bil si oèe. Pravo z milim je družitì bilò ti vdièl naèelo, stanovi si vseh užíval èast veliko.

Se dolgo delaj z umom, srcem èilim, na višjem mestu vàrnj nam deželo, ki Bog te dal ji je za kras in diko!

ZAKAJ NJI, VREDNI

Z akaj nji, vredni, da slavilce imela Homerje vseh jezikov bi od kralja, ker za nobeno tujih ne zastaja, ki pevcem nanje pesem kdaj je uspela,

ki me tako je do globin prevzela, da slednja misel è nji samo uhaja — mi hvalo le slovensko peti ugaja, sprašujete, èeè, kaj pa nemška delaè

Po nemško vajena je govoriti pri nas gospoda, stan, ki ukazuje, slovenski to, kar mora služiti iti.

Najtrje služim jaz svobodnih bitij, vseh, ki ljubezen jim verige kuje, pa zoper šego to ne smem grešiti.

Prevod tega soneta je po objavi sedmi, po nastanku pa bržda tretji, saj je ležal domala deset let v predalu.

Severin 1947: Mächa v Prešernovi družbi

NIÇ NI, KAR BI NA PEVCA

Niè ni, kar bi na pevca v njem kazalo: kako, sprašuješ, more èlovek peti, ki ne uspe sicer mu nič na sveti, ki sploh za vse, se zadi, je leno tvalo,

ki top za biè usode, gluh za hvalo zatl je up, kako se more vzpeti do rim ljubavnih, znošno da zvenè tiš Kdor tu ne znajde se, pomislil malo:

labod res da ni pevec po naravi, saj tiba je povsem in nema ptica, a poje, ko na smrt zadet umira;

i moj poklic se s pevskim ne ubira, pa pojem, kar zatela me je ptica, ki mi srèe po nji vèè ne ozdravi.

Blagorodni gospodièni

ALOJZIJI CROBATHOVI

K ončan bo skoraj dnevu pot, a zdaj šele sem zvedel, da že denes imate god. Ne bom izvinkov predel: resda, malco prekasno pokukal sem v pratiko, kdaj sveti se Alojz rešuje, vendar me nekaj osrèuje: ker polno je srce za vas želja najboljših vsak mi èas, ne bom se prenevljuden zdel, èprav vošèilec zakasnil.

LJUBEZNI PRISPODOBE

P omlad: z vseh strani radòst je živa, iz rek, dolin, z gorà pozdravljaja zalo, v zadregi pevec ni za njeno hvalo, ji blažen pesmi iz srca izliva.

Tvoj spev samo slaviti Vesne noèe, ne poje leta, blagrov ne jeseni, le bol, ki jo trpiš po krivdi »njenje, ti v grenko sladkih melodijah joèe.

V gladini mirnih jezer paè odseva nebo in sonce, luna, zvezd migljanje, èe dreve, ki na bregu jim sameva: a kadar pripodi se burja nanje, podobo te zatèrè, tulèè od gneva, vršina kaèe le valov zibanje.

K ot on, ki vzela mu je vse imetje vibarnih elementov jezna zloba in sam ušel iz mokrega je groba v otoka zapuščene zavetje

pa tam popel goràm se vsem na glavo, na vse strani oprezujoè po morju, se silno zveseli, èe na obzorju nenadno ugleda ladjice zastavo:

tako sem jaz vesel, ki med valovi mi otok pust brez tebe je življenje, ves mrzen, sam z groziljivimi èeròvi, èe uberem keje, ko mi strahu drhtenje požene v krog pogled moj negotovi, trakòv ti na klobuku trpolenje.

K ako gorèèe si jetnik želi, strmeè pod zemljo v grozo in temino, da uzre nebà obok in dne vedrino, ter vidi zopet sonce, vir luèi!

Ko pa mrakotne vòze prag pusti in znajde se pod nebèsa modrino, ne upa upreti si oèi v sinjino, preveè ga soj neuvajeni slepi.

Kako blepim po nje oèi žarenju, ki v srcu mojem dan in noè ustvarja, ki sonce dušnemu mi je življenju! A èe labno jo vidim mimo speti, ki zaternjuje vse nje tiba zarja, ne drzne vanjo se pogled ozreti.

O, SREÇEN

O sreèen, komur tuj je sad spoznanja, saj sinu zemlje je le smrt rodilo! Zakaj z oèi je padlo obvezilo, da vèè pekline žarkov ne zaslanjaè

Bilò življenje bi mi lepa sanjaè ker slepcu le res upati je milo, da dobro delo najde src obilo, uvidnih, brez obreke in zvujanja.

Le slepi èe verjeti more s troti, da, kdor talent zakopje prirojeni, ne, kdor ga ukoristi, je zgubljeni!

Le njemu ne bromè duha peroti, kdor slep je, èe za dobro se bojuje, nad zmago kakor jaz ne obupuje.

SONET

o priložnosti, ko je bila podobna gospoda gospoda

JANEZA NEP. HRADECKEGA, župana c. k. pokr. glavnega mesta Ljubljane, c. k. svetnika, stan. odbornika deželno knezijskih mest etc.

POKROVITELJA MEŠC. STRELISÇA

v navzoènosti vseh članov Strelske družine dne 4. maja 1834 na njem postavljena

L jubljana te slovenska je rodila, sinù si se izkazal ji v zvestobi; dan tisti slavljen bo èe v pozni dobi, ko t e b e za župana je volila.

Po t e b i grde pege je zgubila, zdaj smeje se v zelenih trat milobi; oznanil boj si zmajja sivi zlobi, ki z barij mraènih je drznò grozila.

T a kraj, da pažnje t v o j e ni deležen, bi pust bil, možnarji bi tu molèali, Tersiphora bi ne voodila parov:

zatorej bodi drug njegovih Larov: obraz tvoj bodo vnuèi èe poznali, obrani mesto ti spomin hvaležen.

Tersiphora: Muza pesne umetnosti. — Lari: Penati vred zavetna boštva rimske hiše in družine.

PEVÇEVA TOŽBA

V am znano je malièev grad delo: kako hudobe, spake rusogrive, denaj na kup grabile so debitive, dà, èe ljubezni se jim je hotelo;

kako so, ko je vdièl jim spodletelo, unesli v gòre samke ljubeznive in varno jih zaprl v stolpe sive, da ne bi komu zmotit jih uspelo.

Kar zmisli nekada jalov je pravljicaè, danes je res: mi znana je figura, prav tak oduren lepotic jetnikar.

»Kdo je ta èkrat?« Gospod Jernej Kopitar. »Dekleta ime?« Kranjska literatura. »Zapah, ki v jeèi jo drži?« Cenzura.

Zolèen izliv na Kopitarjevo cenzurno postopanje ob 4. zvezku Obelice. Da pesnik namiguje na Kopitarjevo skopost in pohotnost, to èe ni tako hudo, manj okusno je, da predrzava tudi njegove telesne slabosti, prilikavost: grabavost in rdeèe jase. Tega se je pesnik oèividno tudi sam zavedal (Kid.).

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI — UNIVERZA — DRUSTVO SLOVENSkih KNJIZEVNIKOV — SLOVENSKA MATICA — SLAVISTICNO DRUSTVO IN SLOVENSKA FILHARMONIJA V LJUBLJANI

PIREDITIV

OB 150-LETNICI ROJSTVA FRANCETA PREŠERNA

V soboto, 2. decembra 1950 v veliki unionski dvorani

Slavnostni koncert

L. M. Skerjanc: Sonetni venec. Kantata za soliste, zbor in orkester. Izvajajo Rudolf Franci (tenor), Samo Smerkolj (bariton), Tomo Neraliè (bas) ter mešani pevski zbor in orkester Slovenske filharmonije. — Dirigent: Samo Hubad, zborovodja: Rado Simoniti

Zaèetek ob 20.15 Vstopnice v knjižarni muzikalij

V nedeljo, 3. decembra 1950 v veliki unionski dvorani

Poèastitev Prešernovega dela in spomina

S p o r e d: Orkester Slovenske filharmonije pod vodstvom Jakova Cipelja: Ludwig van Beethoven, Posvetitev. — Ferdo Kozak: Uvodna beseda. — Anton Slodnjak: Minljivi in veèni Prešeren. — Franc Sal. Finžgar: Prešeren, Pismo staršem. — Božo Voduseè: Prešeren, Soneti nesreèe. — Jože Tiran: Prešeren, Riblè. — Rudolf Franci: Josip Michl: ... Da jo ljubim. (Tretja gazela.) — Vladko Korošè: Fran Gerbiè, Kam? — Študentski pevski zbor ljubljanske univerze pod vodstvom Radovana Gobèar: Vinko Vodopivec, Soldaška; Stanko Premr, Zdravljica. Zaèetek ob 19. dopoldne Vstopnice ni

Spominška razstava

Prizka Prešernovega osebnega in ustvarjalnega življenja z izvirnimi rokopisi, knjižgami in slikami iz zbirke Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Narodne in univerzitetne knjižnice in Narodnega muzeja — odprta v Mestnem muzeju, Gosposka ul. 15-1. ob delavnikih od 9. do 13. ure, ob nedeljah in praznikih od 9. do 13. ure. Vstopnice ni.

Ivo Pirkoviè: Bilo je pod Gorjanci BITKA V ZALEDJU 88

Pojasniti moram namreè, da se je v petih mesecih moja prijazna jeèa kakor v zasmeh okupatorjevim postavam o zaukaani ostroti in kljub strogim poveljem, ki jih je naša straža venomer dobivala, spremenila v nekakšno študijsko knjižnico in hkrati pisarno svoje vrste. Redovni brat Janez, ki je na nevoljo redovnega predstojnika in zlasti èe njegovega pomoènika pastra magistra Buzzija, oèitno in skrivaj ter z vsem razumevanjem vdano stregel mojim željam, za kar mu bom veèno hvaležen, mi je od nekdaj privlekel èe drugo omarico, da sem imel kam skladati svoje papirnato imetje. V svoji svobodoljubnosti sem vedno mrzil disciplinske predpise, hišne rede in policijsko strogost in pet mesecev izkušen z okupatorjem me je nauèilo, da sem z vztrajnostjo zmagoval celo v nespoštovanju stroge noène zatemnitve, kaj šele v drobnih prepovedanih stvareh vsakdanjega življenja. To je bilo toliko laže, ker so Italijani skoraj brez izjeme tudi sami moèno nagajeni k anarhiji in neredu. Karabinjerji so se moji nediscipliniranosti èsasoma privadili ter se s posebnimi praviciami, ki sem si jih samoglavo prisvojil, sprjazniti, skoraj spoštljivo govoreè, da sem profesor, in v nepraznujoè veè po tem, kaj poènem. Ce je naivni Antonio, pohleveni tlaèan zemljiškega gospoda iz srednje Italije, poleg mene èrkoval izposojen tržaški dnevnik, sem èisto brez skrbi pisal pismo tovarišem v

gozd ali èital list, ki sem ga doblil od tam. Le partizansko literaturo sem moral zaradi zijalaste rdeèe zvezde na prvi strani èez dan navadno skrivati pod posteljno blazino. V te res nekoliko predomaèe razmere, je torej 22. avgusta planil kapitan Camilletto z namero, da se uveri, koliko je resnice v ovadbi — za katero sem pozneje zvedel — èes da sem preobložen z grešnim branjem in pisanjem in da imam celo zveze z uporniki po kurirjih, ki da se skrivaj vtihotapljaajo v hišo. Razjarjeni èastnik je šinil k meni, mi potegnil iz rok drobno knjižico in tulil vame: »Kaj imate tu, maledetto comunista?« Pri vratih je nervozno mencala straža, Zid Negrini je v strašni viziji krvavega ustaškega Jasenovca in nemških krematorijev na Poljskem, v katerih mu je že poginila mati in ki so se obetal tudi njemu, od strahu vselej otrpnili, kadar koli je zagledal laškega èastnika ali le zaèul tuje glasove na hodniku, je ob nevihtih srda, ki se mi je zgrnil nad glavo, od groze mižal in vèikel glavo med ramena, kakor da se hoèe napraviti majhnega, èisto majhnega. Ce bi bil jaz veliki Leonardo iz Vincija, bi od estetske zavzetosti nad izrazom silnega strahu na spaèenem Zidovem obrazu nemara zamudil vse, kar je poèel togotni Italijan, èprav bi se tudi jaz najrajsi razdvojil, da mi ne bi ušlo nič na zanimivem robilaškem sotrpinu in bi vendar ostal spodobno pozoren tudi do razkaènega italijana pred seboj. Kapitan je pridržal sapo in nekaj hipov buhli v platnice drobne knjižice, ki mi jo je bil izpuli iz rok. Takrat

se je zgodilo nekaj presenetljivega in neprièakovanega. Italijan je osupnil, divjost v obrazu mu je naglo plahnela in èe je bil v zadregi, podoben paglavcu, ki smo ga pravkar zalotili pri pobalinstvu. Preprièan namreè, da me bo zasaèil v smrtnem grehu prepovedanega branja, je Italijan zagledal na knjigi ime papeža Leona trinajstega in znane besede »Rerum novarum.« V zapleteno dogajanje tistega dneva je bila namreè posegla dobrotna boginja sreèe, ki mi je bila res èudežno naklonjena vsa usodna leta domovinske vojne. V želji, odvrniti me od brezbožnega uporništva, mi je bil hišni knjižničar magister Buzzji, iz starega rodu primorskih Bucikov, skrit in zviti sovražnik vsega, kar ni bilo Italijanom prijazno, tisti dan poslal papeževu socialno okrožnico. Knjižico sem pravkar radovedno ogledoval, ko plane v sobo kapitan in mi jo izpuli iz rok. Trenutek je bil nepopisno dramatièen. Laški èastnik, visoke in krepke postave, kakor Italijani navadno niso, je, podoben plešocemu medvedu, neokretno mencal pred menoj, ne vedoè, kaj naj èe reèe in kaj naj stori. V hudi zadregi je momilal nekaj o neokusnosti znamenja prekrizanega kladiva in križa na platnicah knjižice. Guglielmo Negrini je tedaj premagal svoj nepopisni strah — kar pomnil, je bilo to v dolgih mesecih najnagne prijatelj in zanimivega sožitja najveèje junastvo — in z nezasišlanim pogumom vzdiknil: »Sedaj vidite, da ni komunist.« V Zidovih besedah je bila škodoèeljnost in

hkrati zmagovito mašèevanje za strah, ki ga je pravkar moral uèiti. »Saj ne reèem tega,« se je Italijan zvijal kakor piškur v potoku, vsak èas bolj zmeden. »Ne reèem, da je komunist, nacionalist je in nepomirljiv sovražnik Italije,« je našel naposled izhod iz svojega precepa, Negrini, ki si je od prepredenosti èe povsem opomogel, je zmagovito mežikal kot vitez Zagloba ob nezasuženih bojnih slavi. Groteska je bila povsem neprimerna, da bi èastnik èe kaj preiskoval in polzvedoval po tem, kaj poènem, berem in pišem. In to je bilo dobro. Zal bi mi bilo zlasti zvezka dnevnih zapiskov, ki je tisti dan èel skozi svojo najtežjo preizkušnjo. Viharno nebo srda se je zjasnilo in posijalo je sonce prijznosti. Pred menoj je stal dobrodušen èlovek, ki se mu je èe vedno poznala sled zadregi in ki je kakor iz gole prijznosti, vendar prizanesljivo oèitaje, hotel vedeti, kaj me je prignalo v roke njihovih pravici. »Brata so mi ubili,« sem dejal, »in èe do danes ni nihèe povedal, zakaj. Nato so me zaprli in me noèeje zaslišali.« Italijanu se je spet pomraèil obraz. Napol zase je brundal nekaj o težkih èasih, jaz pa sem se pristavil: »Vaš karabinjer Gregorio se je pozneje mojim sorodnikom opravièerjal, èes da bi se ne zgodilo, èe bi bili poleg karabinjerja.« Menim, da je bil èlovek dovolj bister, da je skozì nedolžne besede èul težak oèitek: brezpravne kanalje ste in ne stramujete se tega bolj od kučka, ku dvigne na vogalu ulice nogo.